

Summary

O.I.Blazhevych

The Utilization of Separate Elements of Vitagenic Technologies while Using Folk Proverbs, Sayings, Omens and Beliefs at Ukrainian Language Lessons

Based on scientific research of domestic and foreign scholars, educators, ethnographers and anthropologists, materials and pedagogical publications, own experience of the author, the article discovers hot issues regarding the application of certain elements of vitagenic technologies using folk proverbs, omens and beliefs during Ukrainian Language lessons conduction. The research makes emphasis on the forms of oral folklore, which show the diversity of life, the sphere of everyday life, reveal customs of our nation, its history and morality, stress that they are an invaluable treasure of folk wisdom which accompanied people from the ancient times to the present days.

Key words: vitagenic technology, Ukrainian people, proverbs, sayings, signs, superstitions, classes, students, native language.

Дата надходження статті: «11» березня 2013 р.

УДК 2-472-057.875:37.014.52(045)

Ю.І.БЛАЖЕВИЧ,

кандидат історичних наук
(м.Хмельницький)

Застосування вітагенних технологій на заняттях з релігієзнавства

В статті на основі документальних, архівних та релігієзнавчих матеріалів висвітлено питання використання вітагенних технологій на заняттях з курсу релігієзнавства по темі «Релігія і мораль. Релігійна символіка». Також визначено методiku застосування вітагенних технологій на занятті, акцентовано увагу студентів на основних етапах становлення релігійної моралі, зроблено порівняльний аналіз морально-етичних принципів і норм різних релігійних конфесій, розглянуто особливості зазначеної теми. У ході заняття групу було поділено на підгрупи, розроблено відповідні завдання, проведено тестування. В ході підсумкового етапу студентам було запропоновано самостійно оцінити свою участь в заняттях та висловити власні думки, враховуючи свій життєвий досвід.

Ключові слова: вітагенні технології, релігієзнавство, релігійні конфесії, студенти, життєвий досвід, досвід життя, мораль, релігійна символіка.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність обраної теми зумовлена підвищенням інтересом до застосування інтерактивних методів та використання вітагенних технологій на заняттях з релігієзнавства, що допомагає студентам у процесі навчання, стимулює їх до самоосвіти, а викладачам дозволяє економно використовувати час навчального процесу.

Згідно з особистісно-діяльним підходом до організації навчального процесу в його центрі знаходиться студент. Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання за дотримання відповідних умов: створення позитивного настрою для навчання; формування відчуття рівного серед рівних; створення і забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей; сприяння усвідомленню особистістю цінності колективно зроблених висновків; можливість вільно висловити свою думку і вислухати свого товариша; викладач не є засобом «похвали і покарання», а – другом, порадиником, старшим товаришем [1, с.25]. На нашу думку, застосування елементів вітагенного навчання у поєднанні з інтерактивними технологіями забезпечують виконання усіх зазначених умов.

Формулювання цілей статті... Тому доцільно розглянути специфіку понять «вітагенні технології» та «інтерактивне навчання», що дозволить нам застосувати теоретичні надбання під час розробки завдань до заняття, на якому вивчається тема «Релігія і мораль. Релігійна символіка».

Аналіз досліджень і публікацій... Як відомо, принцип опори на життєвий досвід студентів і учнів завжди цікавив вчених. У центрі уваги дидактики у різні історичні періоди знаходилися різні аспекти: взаємодія викладача і колективу (Я.А.Коменський); виховання в процесі навчання (І.Ф.Герbart); взаємодія вчителя і учня в контексті змісту освіти (К.Д.Ушинський); поєднання пізнання й діяльності у розв'язанні буденних, життєво значущих проблем (Дж.Дьюї); вільне навчання й виховання в умовах збагаченого освітньо-виховного середовища (С.Френе) [2, с.59]. У

їх роботах знаходимо такі синонімічні поняття, як «вітагенні технології», «вітагенне навчання» та «вітагенна педагогіка».

Виклад основного матеріалу... Важливими у з'ясуванні сутності вітагенного навчання є, на нашу думку, висновки, зроблені академіком А.С.Белкіним, який запропонував розрізняти поняття «досвід життя» і «життєвий досвід». Досвід життя – вітагенна інформація, пов'язана із розумінням тих чи інших станів життя і діяльності, яка не має для людини достатньої цінності. Життєвий досвід – вітагенна інформація, що стала надбанням особистості, знаходиться у резервах довготривалої пам'яті і у стані постійної готовності до самоактуалізації в адекватних ситуаціях [1, с.36]. Одним із основних завдань застосування вітагенних технологій є переведення досвіду життя у життєвий досвід. Такий перехід відбувається на кількох стадіях на різних рівнях. Перша стадія – первинне сприйняття вітагенної інформації, нерозчленоване, недиференційоване. Друга стадія – оціночна фільтрація інформації. Студент визначає значущість отриманої інформації із загальнолюдських, групових позицій, потім із особистої позиції. Третя стадія – установча. Студент створює (або стихійно, або осмислено) установку на запам'ятовування такої інформації з необхідним терміном збереження, що визначається значущістю, життєвою та практичною спрямованістю цієї установки.

Послугуючись принципами вітагенного навчання, ми стимулюємо студентів звертатися до їхнього життєвого досвіду, допомагаємо їм зрозуміти внутрішні і зовнішні аспекти проблеми, ділитися власними відчуттями і разом із викладачем шукати істинну суть навчального досвіду.

Аналіз світового досвіду дозволяє визначити ефективні компетентнісно зорієнтовані технології: інтерактивні, проєктні, дослідницькі, проблемні, розв'язання ситуативних завдань тощо. На наш погляд, результативними є також вітагенні технології з голографічними проєкціями. Голографічний метод проєкції в навчанні – це система освітніх технологій, яка спрямована на багатовимірну подачу нового матеріалу і відповідає особливостям сприйняття навколишнього світу і запасу життєвого досвіду. Вітагенна проєкція – це вітагенна інформація, що затребувана викладачем у процесі навчання для підготовки до викладу нового матеріалу. Вектор: студент – знання – викладач. Голографічна проєкція – інформація, що йде від будь-якого додаткового джерела (вітагенний досвід інших людей, книги, засоби масової інформації, твори мистецтва, наукові дані, зустрічі з фахівцями різних галузей тощо) [8].

Пропонуємо короткий огляд вітагенних технологій з голографічними проєкціями. Прийом ретроспективного аналізу життєвого досвіду із розкриттям його зв'язків в освітньому процесі застосовується у тих випадках, коли необхідно використовувати аналітичні здібності й уміння студентів, співвідносити ціннісну освітню інформацію із запасом вітагенної інформації та зробити необхідні в освітніх цілях висновки.

Важливу роль відіграє прийом стартової актуалізації життєвого досвіду студентів. Суть прийому полягає у з'ясуванні запасу знань на рівні їх повсякденної свідомості, до того, як вони одержать необхідний запас освітніх (наукових) знань. Реалізація цього прийому дає можливість визначити інтелектуальний потенціал як окремих осіб, так і колективу в цілому, створити психологічну установку на одержання нової інформації, використовувати отриману інформацію для створення проблемної ситуації. Технологія використання цього прийому може бути пов'язана з кількома формами організації діяльності студентів:

а) Пряма постановка питання «Що ви знаєте про...»; б) постановка проблемного питання у вигляді опису певної життєвої ситуації; в) опора на письмові роботи студентів, у яких вони викладають вітагенні знання з наступним аналізом викладачем ступеня їхньої поінформованості у галузі навчальної дисципліни; г) актуалізація вітагенного запису практичних умінь, звичок у тому чи іншому виді навчальної діяльності (лекції, семінари, тести, самостійна робота, реферати, практичні заняття тощо).

Ефективність цього прийому обумовлена трьома основними умовами:

відповідність поставлених завдань до актуалізації навчальної діяльності й життєвому досвіду та віковим можливостям студентів; форма актуалізації також має відповідати віковим можливостям студентів; будь-яка форма актуалізації вітагенного досвіду має супроводжуватися ситуацією успіху та створити студентам оптимістичну перспективу.

Пропонуємо студентам орієнтовні завдання, які розкривають на практиці використання методів і прийомів інтерактивного навчання з елементами вітагенних технологій. Інтерактивний урок із використанням вітагенних технологій, елементи якого пропонуються, дає змогу студентам не лише прочитати і переказати те, що написано у книжці, а й активізувати на заняттях і брати активну участь у бесідах і дискусіях, співставляти «за» і «проти», ділитись своїми думками і досвідом із іншими. На цих заняттях студенти поглиблюють свої знання з релігієзнавства, з історії, мистецтва та інших наук, збагачують свій словниковий запас, отже, уміння логічно

формулювати і чітко висловлювати свою думку. Позитивним є залучення до спільної справи усіх студентів, незалежно від їхньої успішності.

Доцільно розділити групу на підгрупи. Кожна підгрупа отримує завдання, завдяки чому активізується робота усіх студентів на заняттях, отже, кожен має можливість виступити і отримати оцінку.

Найкраще, на нашу думку, розглядати цю проблему на прикладі теми з релігієзнавства «Релігія і мораль. Релігійна символіка». Насамперед ми у вступній частині пояснюємо зародження релігійної моралі, її становлення і формування у цілісний комплекс загальнолюдських морально-етичних норм і принципів. Зазначаємо, що в процесі становлення людського суспільства спочатку сформувалися релігійні уявлення людей первісних цивілізацій, потім з'явилися універсальні моральні правила, які базувалися на ритуалах, пов'язаних зі звичаями і традиціями – ритуалах народження, укладання шлюбу, похорон, обробки землі, війни, полювання, будівництва жител, проведення різноманітних урочистих заходів і свят тощо. Ці універсальні моральні правила (добро і зло, любов і ненависть, краса і погань) вже вийшли за межі однієї людської громади і отримали статус загальнолюдських моральних принципів і цінностей. В поєднанні з релігією таке явище засвідчило високий рівень розвитку людського суспільства, важливий прорив в сфері духовної культури, в узгодженні інтересів окремих індивідів один з одним і інтересами суспільства в цілому через систему норм, правил, оцінок їхнього спілкування і поведіння. З точки зору моралі, моральні вимоги і уявлення приймають найрізноманітніші форми стосовно людини, здійснюючи регулятивний вплив на нього. Це, насамперед, норми поведінки («не бреш», «не укради», «не убий», «поважай старших» і т. д.); різні моральні якості (доброзичливість, мужність, справедливість, мудрість тощо); моральні принципи (колективізм – індивідуалізм, егоїзм – альтруїзм тощо), вибираючи які ми визначаємо свою моральну орієнтацію в цілому; морально-психологічні механізми самоконтролю особистості (обов'язок, честь, совість); вищі моральні цінності, що складають основу моральної орієнтації людини (сене життя, воля, свобода, щастя) [7, с. 265–266].

Наголошуємо, що релігія як духовний і специфічний феномен культури також здатна виконувати гуманістичну, імперативну, аксіологічну, регулятивну і виховну функції внаслідок того, що вона акумулювала в собі моральний досвід попередніх поколінь, що в афористичній, стислій формі є в знаменитих заповідях Мойсея, у моральних канонах ісламу, буддизму, індуїзму, даосизму тощо. Кожна із світових і регіональних релігій впливала на становлення традицій, звичаїв, норм і принципів поведіння. Так, наприклад, християнська мораль запропонувала нову шкалу людських цінностей (крайній ригоризм – відмова від свавілля і повне підпорядкування волі Бога; аскетизм; розрада – спокута страждань і вічне блаженство в іншому світі; принцип любові як універсальний принцип моралі; принцип милосердя, що означає прощення образ, жаль і допомога стражденним тощо). Християнство рішуче засудило жорстокість, насильство, гноблення, возвеличило бідних і нужденних. В Новому Завіті було сформульовано Ісусове «золоте правило» моральності і релігійності: «І так в усьому, як хочете, щоб з вами поводитись люди, так поведітьесь і ви з ними» [8, с. 232].

У Корані, священній книзі мусульман, і в Сунні – священному переказі, містяться розпорядження, що визначають переконання, формують моральні цінності і релігійну совість віруючих, а також виступають джерелами конкретних норм, що регулюють поведіння. Це шаріат – «прямий правильний шлях», закон, який в масовій свідомості сприймається як ісламський спосіб життя в цілому, всеосяжний ісламський комплекс правил поведінки, що включає найрізноманітніші норми – релігійні, моральні, юридичні, а також звичаї і традиції [9, с.182–184]. Водночас варто зазначити, що в буддизмі, третій світовій релігії, також сформульовані морально-етичні принципи і норми, що відбивають постійні, не піддані змінам інтереси й потреби прихильників цієї віри. Досить своєрідними є моральні засади, що сповідують індуїсти, конфуціанці, даосисти та ін. Взагалі, у східних релігіях Бог, Світ і Людина – це, по суті, одне і те саме. Світ є божественним, упорядкованим через Світовий Закон, який не залежить ані від людей, ані від богів. Людина в цій тріаді, фактично крім безсмертя, рівна Богам [10, с.137–163]. У Західних країнах Бог, Світ і Людина – це різні інстанції. Світ створений Богом-Творцем, залежить від нього і може бути Богом знищений. Людина одержала від Бога безсмертну душу, тому стоїть над Світом, але під Богом, є його рабом.

Наголошуємо студентам, що такі релігійні постулати, що сформувалися протягом віків і нині відіграють свою роль у вихованні високоморальних, духовно багатих громадян, допомагають владним структурам у багатьох випадках стримувати агресивні наміри, слугують специфічним психологічним гальмом в складних життєвих ситуаціях.

Після такої вступної частини переходимо до практичного втілення вітагенних технологій. Насамперед ставимо завдання підгрупам: підгрупа релігієзнавців (інформація або виступ щодо

становлення і розвитку релігієзнавчої науки і її роль в сучасному світі); підгрупа аналітиків (виступ щодо порівняльного аналізу морально-етичних норм і принципів різних релігійних конфесій); підгрупа істориків (інформація щодо історії становлення релігії і церкви в Україні); підгрупа краєзнавців (аналіз релігійної сфери Хмельниччини та її регіонів, власні спостереження і висновки). Оскільки доповіді й інформації підготовлені завчасно, це не лише допомагає економно використовувати час, але й сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, адже матеріал, поділений за тематичними ознаками і представлений однокурсниками, не може не зацікавити присутніх. Окрім того, з'являється можливість доповнити виступи або спростувати їх, опираючись на власний досвід і здобуту особисто цікаву інформацію чи факти. Викладачу залишається вміло скерувати дискусію в потрібне русло, задаючи відповідні питання або коректно підсумовуючи результати обговорення. Враховуючи те, що в групі є представники різних конфесій, необхідно також дати можливість висловити своє бачення ситуації всім бажаним.

Важливим чинником для активізації пізнавального інтересу студентів є обговорення таких морально-релігійних обрядів як хрещення, шлюб, сповідь, причастя, похорони тощо. Тут найбільш позитивно діє принцип опори на життєвий досвід слухачів. Адже серед студентів є вже частина одружених, частина – хрещені батьки, практично всі відвідували церкви, костели або Доми молитви, сповідалися і причащались. Доцільно вислухати представників різних конфесій, поставити коректні питання щодо особливостей тих чи інших релігійних обрядів, провести обговорення, особливо дискусію, в толерантному руслі. Для цього оголошуємо й заздалегідь приготовлені питання:

- 1) На вашу думку, які з десяти заповідей Бога єврейському народу актуальні для сьогодення?;
- 2) Визначте, у чому полягає характерна особливість буддизму як релігійного вчення?;
- 3) На вашу думку, Ісус Христос – реальна історична постать чи міфічний образ?;
- 4) У чому виявляються основні організаційні та культові особливості і відмінності між православними, католиками і протестантами?;
- 5) На вашу думку, чим пояснюється життєздатність ісламу?;
- 6) Чим відрізняється філософська картина світу від релігійної?;
- 7) На вашу думку, які морально-етичні принципи і норми характеризують нетрадиційні культури і неорелігії?

Після встановлення правильних точок зору щодо зазначених питань доцільно запропонувати 2-3-хвилинну письмову роботу, яка розпочиналася б такими словами (відповідно до власного життєвого досвіду і переконань): а) Вірю...; б) В цілому правильно, але...; в) Сумніваюся...; г) Не вірю...; д) Не тільки не вірю, але й вважаю помилковими...; е) Заперчуючи ці дії, я пропоную свої...

Після завершення першої частини теми і підбиття спільно зроблених висновків, переходимо до другої частини, пов'язаної з релігійною символікою. Ця частина теми також в основному базується на власному життєвому досвіді студентів, які неодноразово бували в культових спорудах, бачили відмінності між ними, своєрідність архітектури, внутрішнє оздоблення, різноманітне церковне начиння тощо. Кожна будівля, кожна річ (ікони, світильники, хоругви, картини, написи, статуї, одяг, свічки, книги, іконостаси), має свою символіку і завдання викладача полягає в тому, щоб розкрити суть, зміст і призначення релігійної символіки, етапи її формування і становлення, особливо символіки християнства, ісламу, іудаїзму, буддизму та інших релігій. В давні часи символіка була таємним знанням, яке реально охоронялось вузьким колом утаємничених осіб. Нині символи надзвичайно важливі для розуміння шляхів розвитку людської думки, мистецтва, звичаїв, релігії і міфології.

У вступній бесіді необхідно зазначити студентам, що в наш час існують три світові релігії – буддизм, християнство, іслам. В усіх світових релігіях є священні книги (у християн – Біблія, у мусульман – Коран, у буддистів – Трипітака), побудовані за подібними моделями: спочатку розглядається питання про походження світу і всього суцього, далі – про доісторичні часи, про древніх царів і героїв, які сприяли становленню певної релігії. Після цього ведеться розповідь про історію народу, його закони і мораль, пророків, про все те, що ми розуміємо під поняттям духовної культури. Важливе місце в цьому аспекті займають релігійні ритуали – символічні дії, які стимулюють сприйняття людини тих чи інших постулатів. В релігійному ритуалі всі слова, жести, звуки, запахи – це відповідні символи, які відображають внутрішній стан людини в моменти найвищого духовного піднесення. Сюди відносяться молитовна поза, піст, сповідь, причастя, проскура, хрест, якір надії тощо [11, с.184–187].

В середні віки вважалося неправильним зображати Бога у вигляді людини, тому, наприклад, в християнстві довгий час Ісус Христос зображався у вигляді ягняти, виноградної лози, риби, монограми, променів світла та ін., Святий Дух – у вигляді голуба, вогню, символічним зображенням Бога-Отця була Десниця Божа. Свої символи-зображення мали ангели, архангели,

апостоли, євангелісти, святі [12, с.188–250]. В ісламі заборонено будь-які зображення божественних сил, однак культові споруди несуть важливі символічні значення – це Гробниця Мухаммеда в Медіні, Кааба – древня святиня мусульман в Мецці, Велика мечеть в Медіні. Важливий релігійний зміст несуть такі ритуальні символи ісламу як Курбан-байрам – щорічне свято жертвоприношення, Намаз – обов'язкова щоденна п'ятикратна молитва, Омовіння – символ очищення водою, Хадж – один з п'яти обов'язків мусульманина – паломництво до Мекки, відвідання її старовинного храму Кааби, слухання проповіді, символічне кидання каменів у диявола, семиразовий обхід Кааби, молитви, цілування чорного каменя, пиття води з священного джерела та ін. Хадж приурочений до свята жертвоприношення [13, с.292–385]. В буддизмі, одному з трьох світових релігій, такими символами є чотири благородні істини, восьмирічний шлях, потрійний шлях для очищення людини через проповідь дхарми – закону, вчення, що приводить до досягнення нирвани (стан вічного покою і блаженства). Окрім цього символами буддизму є статуї Будди, Сансара (Колесо Буття), Майтрея (майбутній Будда, Мандала (символічна молодь Всесвіту, розумного космічного Початку), Пагода (архітектурний символ Будди), Посох (атрибут буддійського монаха), Тантризм (вчення, що сповідує методику досягнення найвищої досконалості), Ступа (поховальна споруда у вигляді напівсфери на циліндричній основі, яка символізує Всесвіт) [14, с.280–307]. У багатьох інших релігіях є свої символи, звичаї, однак враховуючи ліміт часу, ми тільки фіксуємо цей момент.

Для закріплення матеріалу другої частини теми заняття нами використовуються тести (10 хвилин). Тестові зображення релігійних символів трьох світових релігій подаються через малюнки християнських символів – ягняти, Трійці, голуба, хрестів (православних, католиків, греко-католиків), якоря; символи буддизму – сансара, тантра, пагода, мандала; ісламу – мечеть, Кааба, Гробниця Мухаммеда. Коментарі викладача звучать зразу ж після завершення тестування. До цього процесу залучаються студенти, які з чотирьох відповідей повинні були визначити правильну і висловити своє ставлення до тієї або іншої символічної фігури-картинки. На нашу думку, це формує в тестуючих стійке запам'ятовування через коментування і співставлення зі своїм життєвим досвідом.

В ході підсумкового етапу заняття по темі «Релігія і мораль. Релігійна символіка» студентам пропонується самостійно оцінити свою участь в цьому процесі у формі гри «Мікрофон», яка дає можливість застосувати елементи вітагенного навчання. Це означає, що учасники заняття мають змогу формулювати свої думки та висловлювати власні переконання, погоджуватись з думками своїх однокурсників або спростовувати її, спираючись на власний досвід.

Висновки... Таким чином, по-перше, ми вважаємо, що заняття із використанням вітагенних технологій дають студентам змогу розкритися особистісно і пробуджують бажання до самоосвіти і самовдосконалення, адже це і є головною метою навчання. На таких заняттях жоден із його учасників не залишається непоміченим, і у кожного є можливість побачити свій результат і свою оцінку. По-друге, використання таких технологій дає змогу активно залучати студентів до процесу навчання, співставляти і використовувати отриману інформацію у повсякденному житті, виконати більшу кількість завдань за рахунок економно використаного часу, а також реалізувати потенційні можливості особистості та актуалізувати інтелектуальний потенціал студентів.

По-третє, матеріал статті можна використати в курсі релігієзнавства, історії України, історичного і релігійного краєзнавства, історії світової і української культури, при проведенні різноманітних виховних заходів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Белкин А. С. Вітагенное образование. Голографический подход / А. С. Белкин, Н.К. Жукова. – Екатеринбург : Изд-во УГПУ, 1999. – С. 5–63.
2. Зушман М. Тематично-стильова своєрідність малої прози Б. Лепкого й М. Коцюбинського: [Типологічні порівняння малої прози Михайла Коцюбинського й Богдана Лепкого з точки зору їх тематики] / М. Зушман // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія. – Вінниця : ВДПУ, 2005. – Вип. 7. – С. 102–105.
3. Кукушин В. С. Педагогика начального образования : учеб. пособие / В. С. Кукушин, А. В. Болдырева-Вараксина. – Ростов-на-Дону : Изд. центр «МарТ», 2005. – С. 46–243.
4. Кучин Л. І. З досвіду вітагенної педагогіки / Л. І. Кучин // Розвиток біологічної освіти в Україні : всеукр. наук.-метод. конф. (Мелітополь, 26–27 верес. 2006 р.). – Мелітополь, 2006. – С. 58–60.
5. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко – К., 2002. – С. 46–68.
6. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція / Г. Л. Токмань. – К. : Міленіум, 2002. – С. 18–102.
7. Релігієзнавство : навч. посіб. / [А. Г. Баканурський та ін.]. – К. : Професіонал, 2004. – 304 с.
8. Протоіерей Серафим Слобідський. Закон Божий : підруч. для сім'ї та школи. – [вид. 3-є]. – К. : АТ «Книга», 2004. – 654 с.

9. Вандишев В. М. Релігієзнавство : навч. посіб. / В. М. Вандишев. – К. : Кондор, 2009. – 240 с.
10. Кислюк К. В. Релігієзнавство : підруч. для студентів вузів / К. В. Кислюк, О. М. Кучер // Народ. укр. акад. – [5-е вид. виправл. і доп.]. – К. : Кондор, 2007. – 673 с.
11. Язык символов: мифология и религия / сост. В. М. Рошаль. – М. : Изд-во Эксмо, 2005. – 384 с., ил.
12. Язык символов: мифология и религия / сост. В. М. Рошаль. – М. : Изд-во Эксмо, 2005. – 384 с., ил.
13. Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства / В. М. Шевченко. – К. : Наукова думка, 2004. – 560 с. – (словники України).
14. Язык символов: мифология и религия / сост. В. М. Рошаль. – М. : Изд-во Эксмо, 2005. – 384 с., ил.

Анотація

Ю.І.Блажевич

Применение витагенных технологий на занятиях по религиоведению

В статье на основе документальных, архивных и религиоведческих материалов освещены вопросы использования витагенных технологий на занятиях по курсу религиоведения по теме «Религия и мораль. Религиозная символика». Также определена методика применения витагенных технологий на занятии, акцентировано внимание студентов на основных этапах становления религиозной морали, сделан сравнительный анализ морально-этических принципов и норм различных религиозных конфессий, рассмотрены особенности данной темы. В ходе занятия группа была разделена на подгруппы, разработаны соответствующие задачи, проведено тестирование. В ходе итогового этапа студентам было предложено самостоятельно оценить свое участие в занятиях и высказать собственные мысли, учитывая свой жизненный опыт.

Ключевые слова: *витагенные технологии, религиоведение, религиозные конфессии, студенты, жизненный опыт, опыт жизни, мораль, религиозная символика.*

Summary

Yu.I.Blazhevych

Usage of Vitagenic Technologies at Religion Studies Lessons

Based on the documentary, archival and religion studies materials the questions of the usage of vitagenic technologies at the lessons of religion studies on the topic "Religion and Morality. Religious Symbols" are elucidated. It defines the methods of vitagenic technology usage in the classroom, puts an emphasis on the major stages of religious morality, provides comparative analysis of ethical principles and rules of various confessions, describes peculiarities of the mentioned topic. During the lesson the group of students was divided into subgroups that received specifically developed tasks and was tested accordingly. At the end of the lesson the students were asked to self-evaluate their participation in the classroom and to express their thoughts considering personal experience.

Key words: *vitagenic technologies, religious studies, religious confessions, students, life experience, experience of life, ethics, religious symbols.*

Дата надходження статті: «11» березня 2013 р.

УДК 378.147: 811

Л.А.БОНДАР,

*кандидат філологічних наук, доцент
(м.Кривий Ріг)*

Урізноманітнення форм та видів самостійної роботи студентів-філологів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу

У статті окреслено шляхи оптимізації навчально-виховного процесу у вищій школі через урізноманітнення форм та видів самостійної роботи студентів-філологів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу та роль самостійної роботи в підвищенні ефективності професійної підготовки педагогів. У статті виявляються зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на характер, інтенсивність та результативність самостійної роботи студентів, дається характеристика етапам, передбаченим методикою активізації процесу самоосвітньої діяльності студентів, а також визначаються основні критерії готовності студентів університету до організації самостійної роботи.

Ключові слова: *форми і види самостійної роботи студентів, самостійна робота, урізноманітнення змісту самостійної роботи, методика активізації самоосвітньої діяльності студентів-філологів.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасному соціокультурному просторі особливої значущості набуває виховання активного громадянина, відповідальної, творчої особистості, здатної до постійного самовиховання і саморозвитку, спроможної реалізувати свій потенціал на користь суспільству. На розв'язання цих завдань спрямовані Національна доктрина